

บทบาทของครูในการเรียนรู้แบบ Active Learning

นำเสนอเมื่อ : 14 ต.ค. 2552

Active Learning

ในยุคปฏิรูปการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการศึกษาเชื่อว่าในวงการครู-อาจารย์ในทุกระดับคงจะคุ้นเคยหรือได้ยินคำว่า **Active Learning** กันมาก และค่อนข้างจะเป็นคำที่คุ้นหูในวง ซึ่งฮิตติดตลาด (ครู) ผู้เขียนเคยค้นหาและสอบถามว่ามีคำศัพท์ใด ในภาษาไทยที่ใช้เรียกแทนคำนี้โดยบังหรือไม ซึ่งราชบัณฑิตยสถานหนึ่งก็บอกแก่ผู้เขียนว่า ถ้าจะให้ใช้ตรงตัวเลยก็ควรใช้ว่า **"การเรียนรู้แบบกัมมันต์"** เพราะคำว่า Active แปลเป็นไทยคือ กัมมันต์ ผู้เขียนคิดว่าน่าจะทำให้ครู-อาจารย์ทั้งหลายต้องฉงนกันคืออีกเรื่องว่า แล้วเจ้ากัมมันต์นี่แปลว่าอย่างไร ฉะนั้นจึงขอทับศัพท์ว่า Active Learning หรือชื่อย่อว่า AL ในการเขียนต่อไปนี้

ก่อนอื่น ขอให้นิยามหรือคำจำกัดความเกี่ยวกับ AL ดังนี้ ผู้เขียนเห็นด้วยกับนิยามที่ว่า AL นั้น **"เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความหมาย โดยการลงมือกระทำทางกายหรือใจ"** ในภาษาไทย ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรงลง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการจะทำการกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น และอย่างหลากหลาย **ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน การอภิปรายกับเพื่อน"** ซึ่งโดยหลักการก็จะไปสอดคล้องกับหลักการใหญ่ที่ว่า ถ้าเราให้ผู้เรียนรูจากทางอ้อมอย่างเดียผู้เรียนก็จะเรียนรู้ได้เพียง 20% ถ้าหากการฟังก็จะเพิ่มเป็น 30% แต่ถ้าได้มีโอกาสได้พบเห็นก็จะเพิ่มเป็น 40% ถ้าหากการพูดก็จะเพิ่มเป็น 50% และได้ลงมือปฏิบัติเองก็จะถึง 60% และได้เรียนรูจากกิจกรรมหลายๆ อย่างที่หลากหลายก็จะเพิ่มโอกาสที่จะเรียนรู้ถึง 90% ดังตารางข้างล่าง

ในกรณีที่เป็นเด็กโตหรือในระดับอุดมศึกษา AL จะกินความไปถึงความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักศึกษาด้วย นั่นคือภาระที่ต้องพัฒนาลักษณะนิสัยทั้งด้านจิตใจและร่างกายให้มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาของตนเองด้วย โดยสร้างนิสัยใน การไปเข้าชั้นเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทำการบ้านที่ผู้สอนมอบหมายให้อย่างดี และเมื่อทราบผลสำเร็จของ **"การบ้าน"** ก็พร้อมที่จะปรับปรุงและแก้ไขทำให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป ภาระความรับผิดชอบในการเข้าชั้นเรียน เด็กยิ่งเล็กเท่าไร ภาระงานจะมีน้อยลง คือมีน้อยกว่าเด็กโตที่เขาเรียนได้มากกว่า ปัญหาที่จะเจอคือคุณก็ไปก็คือ ถูกลงหัวใหญ่เรียนมีสภาพการเรียนรู้ที่ Active สภาพการสอนของครูก็ต้อง Active ด้วย นั่นคือจะเกิด Active Learning ได้ก็ต้องมี Active Teaching ดังนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็จะต้อง "เตรียมตัว" ทั้งสองฝ่ายจึงจะเกิดสภาพที่ Active ขึ้นมาได้

การเตรียมตัวด้านผู้เรียน

นอกจากจะต้องพาตัวเองหรือบังคับตัวเองให้ไปเข้าชั้นเรียนแล้ว สิ่งที่จะก่อให้เกิดบรรยากาศของ AL ได้ ผู้เรียนก็ต้องเตรียมตัวในเรื่องต่อไปนี้ คือ

อ่านบทเรียนและหรือทำการบ้านที่ได้รับมอบหมายมาล่วงหน้า
ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว
เตรียมใจที่จะเรียนอย่างสนใจ
เตรียมกายให้พร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ
ขยันเรียน สิ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศ AL ได้ นั้น ผู้เรียนจะต้องไม่ออกไปนอกห้องบ่อย พยายามนั่งแถวหน้า ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับเด็กโตๆ ที่มีโอกาสได้เลือกที่นั่งเอง และมักจะไปเลือกนั่งแถวหน้า นอกจากนี้ ต้องพยายามเป็นผู้ฟังที่ Active คือ ตื่นตัวตลอดเวลาใครพูดอะไร ไม่ว่าจะเป็นครูหรือเพื่อนร่วมชั้น และต้องมีส่วนร่วมในการสนทนาตอบต่อการพูดคุยนั้น และสุดท้ายต้องจดบันทึกสม่ำเสมอ

บทบาทของครู

ที่นี้มาดูบทบาทครูนั่นว่าต้องเตรียมตัวอย่างไร และดำเนินการอย่างไรจึงจะทำให้เกิดบรรยากาศของ AL ได้ ซึ่งจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของครูที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูแห่งชาติจะพบองค์ประกอบของความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนอยู่เสมือนๆ กัน หรือคล้ายๆ กัน คือ การเตรียมตัวให้พร้อมที่จะสอน หรือ ศึกษาขอบเขตและกรอบในการทำงาน ศึกษาฝ่ายผู้เรียน วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง จัดระบบการเรียนการสอน ซึ่งจะเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด รวบรวมทรัพยากรและผลิตชิ้นเพิ่มเติม โดยเฉพาะสื่อต่างๆ ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและพัฒนางาน ประเมินผล-สรุปผลและนำผลไปปรับปรุง ในระบบการเรียนการสอนนั้นภาระที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมมากที่สุดได้นั้น กรณีที่เป็นเด็กโตหรือระดับนักศึกษาแล้ว ผู้สอนจะต้องพยายามสร้างนิสัยการเรียนแบบ AL ให้เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอด้วย โดยจะต้องให้ผู้เรียนได้รู้ตัวว่าในขณะที่ผู้เรียนจะดูตัวเองจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับอะไรบาง สิ่งที่จะเรียนรู้กันไปเกี่ยวกับเรื่องที่เราเรียนไปแล้วอย่างไร สิ่งที่เราเรียนนั้นมันสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับความเป็นไปของโลกปัจจุบันอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะรู้ว่าอะไรที่จริงหรือข้อความรู้ที่ได้รับรู้ไปนั้นถูกต้องแน่นอน กลับไปตรวจสอบ "การบ้าน" หรือสิ่งที่ค้นคว้าใหม่ที่เราได้ทำดูกับที่ถูกต้องไหมหรือทำถูกต้องกับคำถามไหม สามารถสอบถามความเพิ่มเติมนอกจากนั้น หรือไปทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้ได้คำตอบก่อนที่จะสรุปคำตอบสุดท้าย โดยต้องฟังหรือหาคำตอบให้ได้มาอย่างสมบูรณ์ก่อนที่จะสรุปนำเสนอ กิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม นั้นนำไปสู่ความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่จริงก็ไม่ใช่ของใหม่ในวงการจัดการเรียนการสอนของไทย เพียงแต่ว่าหากผ่านมาผู้สอนไม่ค่อยใส่ใจกัน หรือใส่ใจกันมาก อาจเป็นเพราะต้องใช้เวลาในการเตรียมการและการติดตามผล

จึงอาจทำให้ผู้สอนรู้สึกว่าการกล่าวและหรือยุ่งยาก เช่น การให้ทำโครงการ การฝึกปฏิบัติ การทดลอง การค้นคว้าอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การอ่าน การเขียน เกม ฯลฯ แต่กิจกรรมระหว่างเด็กเล็กกับเด็กโตอาจต่างกันในรายละเอียดเพราะวุฒิภาวะต่างกัน เช่น สำหรับเด็กเล็กการฝึกให้รู้จักความหมายและนามของอภิปราย พูดคุยกันนั้น ก็ควรจะต้องเน้นการจับคู่และหรือการให้คำแนะนําช่วยเหลือจากผู้สอน แทนที่จะปล่อยให้เด็กเรียนรูด้วยตัวเองเหมือนเด็กที่โตแล้ว อย่างไรก็ตามที่นั่นสังเกตประการหนึ่งก็คือ ในชั้นตอนที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยด้วยตนเองให้มากที่สุดนั้นตัวกิจกรรมหลักจะวางจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนไปประเทศไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะทางตะวันตก อาจแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ในด้านกิจกรรมการค้นคว้าในห้องสมุด นักเรียนไทยจะไม่คุ้นเคยกับการไปค้นหาหาความรู้จากห้องสมุดจากทางอ้อมมากนัก การทำรายงานเพื่อส่งครูก็จะทำไปอย่างนั้นโดยไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ถ้าจะกล่าวที่ไป เหตุผลนั้นจะเป็นเพราะพฤติกรรมผู้สอนคิดว่าหาความสำคัญกับการรายงานมาจนน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่อาจเห็นรางวัลดี สังเกตว่าเป็นการให้ทำรายงาน แต่ไม่เคยสนใจที่จะตรวจหรืออ่านแล้วแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบ ว่า สิ่งที่เขาไปโดยความมั่นใจมากน้อยเพียงใด ครูบอกผู้ที่ต้องการไม่ ตอบข้อคำถามได้ชัดเจนหรือเปล่าวัยเหตุนี้แท้จริงไม่เห็นเด็กไทยเรียนรูจากทางอ้อมหรือค้นคว้าสักเท่าใดนัก โดยเฉพาะในยุคที่ผู้เรียนเฟื่องฟูของเทคโนโลยี

และในบางครั้งผู้สอนก็อาจเข้าใจผิดว่า การที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้นจึงต้องมีส่วนร่วมมาก โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยให้มากที่สุด ซึ่งการที่นักเรียนถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยๆ เพียงกลุ่มละ 2-3 คน แล้วก็นั่งเรียนอยู่ด้วยกันก็ดี หรือทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยกันทั้งหมดก็ดี ไม่ใช่การเรียนรู้อย่าง Active Learning การที่จะตัดสินว่านี่เป็น AL ก็คือเมื่อไม่ว่าจะมีการแบ่งกลุ่มย่อยหรือไม่ก็ตาม จะต้องมีการสนทนาเกิดขึ้น

มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
บรรลุสำเร็จทางวิชาการ
เกิดทักษะทางด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน
มีการพัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ในระดับที่สูงขึ้น
เกิดเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียนและเกิดแรงจูงใจต่อการเรียนรู้
ได้มีผู้แนะนำ การฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันอย่างง่ายที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้จับคู่กันทำกิจกรรมด้วยกัน อาจเริ่มต้นจากจับคู่กันอ่านในเรื่องเดียวกัน แล้วผลัดกันตั้งคำถาม-และตอบ หรือไปเตรียมตัวอ่านมาล่วงหน้า เตรียมคำถามมา แล้วจึงคอยมาจับคู่กันถามตอบ แต่ไม่ว่าจะใช้เทคนิคใดๆ ก็ตาม จะต้องไม่ใช่ซ้ำซาก เพราะจะเกิดความเบื่อหน่ายและการจับคู่ผู้เรียนก็ควรปรับเปลี่ยนคู่บ่อยๆ และควรเลือกประเภทของหนังสือมากกว่าให้จับคู่ที่หนึ่งชุดกัน (เพื่อนสนิทมักจะนั่งชุดกัน) และเหนือสิ่งอื่นใด การวางแผนจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิด AL นั้นจะต้องถือว่าการฝึกปฏิบัติเพื่อวัตถุประสงค์ใด จัดเพื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับใคร ต้องใช้เวลามากน้อยเพียงใด เราต้องการเพียงกิจกรรมการพูดคุยเพื่อค้นหาคำตอบกันแน่ หรือมีกิจกรรมอย่างอื่นที่จะต้องทำต่อเนื่องด้วย ทั้งนี้เพื่อการใช้เวลาที่เหมาะสม ตลอดจนมีเวลาเพื่อสรุปและประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ด้วย

อนึ่ง ในการศึกษาทำความเข้าใจเพื่อให้นักเรียน Active Learning ไปซึ่งเพื่อการเรียนการสอนนั้น เราพบว่ามีความสำคัญ หลายๆ คำที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ เช่น Cooperative Learning, Child Centre, Collaborative Learning ฯลฯ ซึ่งแต่ละคำจะมีความเกี่ยวข้องกันและมีส่วนหนึ่งที่เหมือนกัน แต่คำศึกษานี้ในรายละเอียดแล้วจะพบว่าไม่เหมือนกัน ซึ่งถ้ามีโอกาสจะเขียนเล่าถึงกระบวนการที่แตกต่างกันมาให้อ่านกันใหม่

สำหรับบทสรุปของ Active Learning นั้น ก็น่าจะเป็นว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่จะทำให้เกิดสภาพของ Active Learning ได้ แต่เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ที่จะก่อให้เกิดสภาพนี้ได้คือ ครูผู้สอนที่จะต้องมีสภาพของ Active Teaching ก่อน และไม่ว่าเราจะใช้คำศัพท์ใดๆ หรือชื่อเรียกหรือคำจำกัดความใดๆ ก็ตามหรือแบบก็ตามสิ่งที่เราในฐานะครูผู้สอน ซึ่งควรรับผิดชอบโดยครูจัดการเรียนรูของผู้เรียนนั้น จะต้องคำนึงถึงก็คือทำอย่างไรจึงจะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรูที่พึงประสงค์ และครบถ้วนตามที่สังคมยุคปฏิรูปการศึกษาได้มุ่งหวังไว้ ไม่ใช่สอนเพื่อเด็กเรียนรูเพียงเพื่อจำเอาคำตอบเราไปเท่านั้น

"การฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
อย่างง่ายที่สุด คือ การให้ผู้เรียนได้จับคู่กันทำ
กิจกรรมด้วยกัน อาจเริ่มต้นจากจับคู่กันอ่าน
ในเรื่องเดียวกัน แล้วผลัดกันตั้งคำถาม-และตอบ"
"ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ความรู้
แก่ผู้เรียนโดยตรงลง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและ
กิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น
ในการจะทำการกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น
และอย่างหลากหลาย"

ที่มาข้อมูล : วารสารวิชาการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 9 กันยายน 2546
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรมวิชาการ
ที่มาเว็บ : <https://www.myfirstbrain.com>